

Sigara Bağımlılığında Mizaç ve Karakter Özelliklerinin Bağımlılık Düzeyleri ile İlişkisi

Selma Bozkurt Zincir¹, Nihat Zincir², Esra Aydın Sünbül¹, Esra Kaymak¹

ÖZET:

Sigara bağımlılığında mizaç ve karakter özelliklerinin bağımlılık düzeyleri ile ilişkisi

Giriş: Sigara içme alışkanlığı günümüzde en önemli sağlık sorunlarından biridir. Nikotin bağımlılığı ve sigara bırakmanın zorluğunun, nikotinin psikofarmakolojik etkilerinin yanı sıra genetik ve çevresel faktörlerden kaynaklandığı varsayılmaktadır. Sigara içmeyi sürdürmede aracılık eden olası diğer bir unsur da kişilik özellikleridir.

Amaç: Bu çalışma bir eğitim ve araştırma hastanesi bünyesinde hizmet veren sigara bırakma polikliniğine başvuran yetişkin sigara (nikotin) bağımlılarında mizaç ve karakter özelliklerinin nikotin bağımlılık düzeyleri ile ilişkisi ve sigara bırakma davranışı üzerine etkisini araştırmayı amaçlamaktadır.

Yöntem: Sigara bırakma polikliniğine başvuran ve SCID-I'nin ilgili bölümü uygulanarak DSM-IV'e göre nikotin bağımlılığı tanısı doğrulanan ve 18-60 yaşları arasında olan 262 ardışık hasta gönüllülük esasına göre araştırmaya alınmıştır. Bu çalışmada Fagerström bağımlılık testi, mizaç ve karakter envanteri (TCI), Eysenck kişilik anketi ve Barrat dürtüsellik ölçeği kullanılmıştır. Ayrıca, katılımcıların sosyodemografik bilgilerini edinmek ve klinik izlemlerini gerçekleştirmek için tarafımızca hazırlanmış olan yarı yapılandırılmış görüşme formu doldurulmuştur. Bu çalışmada hastalar 12-16 haftalık izlem sürecinde ilaçsız tedavi ile sigara bırakma programına devam etmiştir.

Bulgular: Sigarayı bırakan hastaların yaşı sigarayı bırakamayanlara göre anlamlı ($p<0.05$) olarak daha yüksekti. Sigarayı bırakan ve bırakamayan hastaların günlük sigara miktarı ve yıllık sigara miktarı (paket/yıl) anlamlı ($p>0.05$) farklılık göstermemiştir. Sigarayı bırakan hastaların Fagerström nikotin bağımlılık düzeyleri sigarayı bırakamayanlara göre anlamlı ($p<0.05$) olarak daha düşük bulunmuştur. Fagerström nikotin bağımlılık puanları ile Eysenck kişilik anketi alt ölçeklerinden EY-N arasında anlamlı ($p<0.05$) ilişki saptanmıştır.

Sonuç: Sonuç olarak, sigara bağımlılığı olan bireylerin, sigara içme paternleri ve bağımlılık düzeyleri bağlamında psikolojik değerlendirmelerini daha özgün yapabilecek ölçme-değerlendirme araçlarının tasarlanması gelecekte etiyolojiye yönelik tedavi yaklaşımları geliştirilmesinde faydalı olabilir.

Anahtar sözcükler: nikotin bağımlılığı, TCI, Eysenck, dürtüsellik, mizaç ve karakter özellikleri

Journal of Mood Disorders 2012;2(4):160-6

ABSTRACT:

Relationship between nicotine dependence and temperament and character traits in adults with cigarette smoking

Objective: Cigarette smoking is one of the most important health problems today. Nicotine dependence and difficulty to cessate smoking are assumed to be originating both from psychopharmacological effects of nicotine and genetic and environmental factors. The other possible factor which mediates to keep on smoking behavior may be personality traits.

Aims: To find out the associations between temperament and character traits and nicotine dependence levels among the adult outpatients presented to a smoking cessation clinic at a training and education hospital and also to examine their effects on smoking cessation behavior.

Methods: In this study, 262 consecutive nicotine dependent patients between 18-60 years of age were recruited using the relevant section of SCID for DSM-IV on a voluntary basis. The subjects were then asked to complete self-report questionnaires and participated in the nonpharmacological smoking cessation program at least during 12-16 weeks follow-up period.

Results: Mean age of patients who quit smoking (non-smokers) at the end was significantly higher than that of smokers ($p<0.05$). There were no difference between cigarettes consumed (yearly or daily) and the smoking status. Fagerstrom nicotine dependence test values of patients who quit smoking was significantly lower than that of smoking group ($p<0.05$). There was statistically significant correlation between nicotine dependence scores and neuroticism subscale scores of Eysenck personality questionnaire ($p<0.05$).

Conclusions: Designing more specific psychological measurements and evaluation tools in order to assess individuals with nicotine dependency in the context of smoking patterns and levels of dependency may be useful for the development of future treatment approaches concerning etiology.

Key words: nicotine dependence, TCI, Eysenck, impulsivity, temperament and character traits

Journal of Mood Disorders 2012;2(4):160-6

¹MD, Erenköy Ruh ve Sinir Hastalıkları Eğitim ve Araştırma Hastanesi, İstanbul-Türkiye
²MD, Kasımpaşa Asker Hastanesi, İstanbul-Türkiye

Yazışma Adresi / Address reprint requests to:
Uzm. Dr. Selma Bozkurt Zincir,
Erenköy Ruh ve Sinir Hastalıkları Eğitim ve Araştırma Hastanesi, 19 Mayıs Mah. Sinan Ercan Cad. No: 29 P.K.34736
Kazasker, Kadıköy/ İstanbul-Türkiye

Telefon / Phone: +90-216-302-5959/344

Elektronik posta adresi / E-mail address:
sbozkurtzincir@yahoo.com

Kabul tarihi / Date of acceptance:
10 Ekim 2012 / October 10, 2012

Bağıntı beyanı:

S.B.Z., N.Z., E.A.S., E.K.: Yazarlar bu makale ile ilgili olarak herhangi bir çıkar çatışması bildirmemiştir.

Declaration of interest:

S.B.Z., N.Z., E.A.S., E.K.: The authors reported no conflict of interest related to this article.

GİRİŞ

Sigara içme alışkanlığı günümüzde en önemli sağlık sorunlarından biridir. İnsanlar ciddi hastalıklara yakalanacaklarını bilmelerine karşın bu alışkanlıklarını bırakmayı düşünmemekte ya da bırakamamaktadırlar. Sigarayı bırakmalarının kesin olarak söylenmesine rağmen çoğu insan kendisini boşlukta hissedeceğini, dikkatinin dağılacağını, iş veriminin düşeceğini, duygu ve düşüncelerini ifade etmekte zorluk çekeceğini ve kimi kez de daha da ileri giderek sigarasız yaşayamayacaklarını söylemektedir.

Nikotin bağımlılığı ve sigara bırakmanın zorluğunun, nikotin psikofarmakolojik etkilerinin yanı sıra genetik ve çevresel faktörlerden kaynaklandığı varsayılmaktadır (1). Sigara içmeyi sürdürmede aracılık eden olası diğer önemli unsurlar arasında zeka, sosyoekonomik durum ve kişilik özelliklerinden oluşan kişisel etmenler bulunmaktadır (1-3). Kişilik özelliklerine göre, genç erişkinler için nikotin kullanmaya dair iki teorik model önerilmektedir: kendini tedavi modeli ve orbitofrontal işlev bozukluğu modeli (1).

Kendini tedavi teorisi nikotin bağımlılık oluşturucu ve pekiştirici özelliklerine vurgu yapar. Araştırmacılara göre nikotin mizaç yükseltici ve keyif verici özelliklerinden dolayı oldukça önemli sayıda sigara içen kişi bu yolu izlemektedir. Zira tütün kullanımı ve/veya bağımlılığı depresyon, anksiyete, iki uçlu bozukluk, antisosyal kişilik bozukluğu, şizofreni, sınır ve şizotipal kişilik özellikleri gibi bir çok psikiyatrik durumla ilişkilidir. Orbitofrontal sistem emosyonel bilginin (özellikle de ödüllendirme ve cezalandırmaya hassasiyet) işleme sürecinde önemli rol oynar. Bu modele göre sigara (tütün) kullanımı dışadönüklük, dürtüsellik, risk alma, heyecan arama, tekdüzelikten kaçınma ve yenilik arayışı gibi birçok kişilik özellikleriyle ilişkilidir (4,5).

Dürtüsellik birçok değişkeni olan karmaşık bir özelliktir. Kapsamlı bir tanımla, yüksek düzeyde dürtüsellik acil ödüllendirme, riskli eylemler, yeni duygu arayışı, kendi kendine kolay hazza ulaşma, bir görevi tutarlı şekilde izlemede zorluk ve kısa tepki zamanı ile yakından ilişkilidir (5,6). Nikotin uyarıcı özelliklerinden dolayı uyanıklılığı, zevk değerinde artışa taşınmasından dolayı daha küçük göreceli acil ödülleri daha büyük ancak gecikmeli ödüllere tercih eden dürtüsel bireyler için özellikle cezbedicidir. Bu davranışsal tanıma göre madde tüketimi ve dürtüsellik bağlantılı olabilir. Dürtüsellik ve sigara bağımlılığı arasın-

daki ilişkinin rasyoneli; sigara içmeyi seçen bireylerin nikotin acil pekiştirici etkilerini aslında daha sağlıklı ve değerli bir gelecek yaşamanın üzerinde tutmalarına dayanmaktadır (6,7).

Bu çalışma Erenköy Ruh ve Sinir Hastalıkları Eğitim ve Araştırma Hastanesi bünyesinde hizmet veren Sigara Bırakma Polikliniği'nde izlenen yetişkin sigara (nikotin) bağımlılarında mizaç ve karakter özelliklerinin nikotin bağımlılık düzeyleri ile ilişkisi ve sigara bırakma davranışı üzerine etkisini araştırmayı amaçlamaktadır.

YÖNTEM

Çalışma Deseni ve Katılımcılar

Bu naturalistik bir izlem çalışmasıdır. Tüm katılımcılar araştırmaya alınmadan önce imzalı aydınlatılmış onam formu vermişlerdir. Hastanemiz bünyesinde hizmet veren sigara bırakma polikliniğine başvuran ve SCID-I'in ilgili bölümü uygulanarak DSM-IV'e göre nikotin bağımlılığı tanısı doğrulanan ve 18-60 yaşları arasında olan 270 ardışık hasta gönüllülük esasına göre araştırmaya alınmıştır. Genelleştirebilmeyi desteklemek için şu kriterleri karşılayan hastalar çalışma dışında bırakıldı: a) preterminal veya terminal dönemde tıbbi bir hastalığın varlığı, b) psikotrop ilaç kullanımını gerektiren aktif psikiyatrik hastalık varlığı, c) gebelik veya emziriyor olmak, d) zeka bölümünün 80'in altında olması. Sekiz hasta dışlama kriterleri nedeniyle çalışmadan çıkarıldı. Sonuçta 262 hastadan oluşan örneklem bu çalışmaya katıldı. Araştırma kurumsal etik kurul tarafından onaylanmıştır. Değerlendirme görüşmesi araştırma asistanları tarafından çalışmaya dahil edilen tüm hasta grubuna uygulandı. Katılımcılar ayrıca öz bildirim dayalı mizaç ve karakter envanteri (TCI), Fagerström nikotin bağımlılık testi, Eysenck kişilik anketi ve Barrat dürtüsellik ölçeklerini doldurdular. Tanısal görüşme aracı olan SCID-I, araştırma asistanları tarafından yapıldı ve deneyimli bir psikiyatrist tarafından görüşmeler ile ilgili süpervizyon verildi. Bu çalışmada hastalar 12-16 haftalık izlem sürecinde ilaçsız tedavi ile sigara bırakma programına devam etmiştir.

Ölçümler

Bu çalışmada Fagerström nikotin bağımlılık testi (11), Cloninger'in psikobiyojik kurama dayanan TCI (8),

Eysenck kişilik anketi (9) ve Barrat dürtüsellik ölçeği (BIS-11) (10) kullanılmıştır. Ayrıca katılımcıların sosyodemografik bilgilerini edinmek ve klinik izlem bilgilerinin kaydı için tarafımızca hazırlanmış olan yarı yapılandırılmış görüşme formu doldurulmuştur.

Özbidirim anketleri: TCI kişiliğin yedi temel boyutu- nu ölçmeye yarayan 240 maddeden oluşan “doğru” ya da “yanlış” şeklinde yanıtlanan bir kendini değerlendirme ölçeğidir. TCI önceden geliştirilmiş kişilik modellerini kuramsal ve ampirik açıdan desteklerken klinik kullanım- daki sınırlılıkları da ortadan kaldırmıştır. Türkçe TCI’nın geçerlik ve güvenilirliği S Köse ve ark. tarafından 2004’te yapılmış olup, ölçek puanlarının dağılımı, yeterli düzeyde içi tutarlık katsayısı ve yapı geçerliği tarafından desteklen- miştir (8). Türkçe TCI ölçeklerinin Cronbach alfa değerle- ri mizaç boyutunda 0.60 ile 0.85, karakter boyutunda 0.82 ile 0.83 arasında bulunmuştur.

Eysenck kişilik kuramı çerçevesinde kişiliğin nöroti- sizm-stabilite, dışadönüklük-içedönüklük ve psikotizm gibi boyutlarının değerlendirilmesini ve ölçülmesini sağ- lar. 24 madde ve 4 alt ölçekten oluşan ve evet ya da hayır şeklinde yanıtlanan bir kendini değerlendirme ölçeğidir. Türkçe formunun geçerlik ve güvenilirlik çalışması N.A. Karancı ve ark. tarafından 2007’de yapılmış olup Cronbach’s alfa katsayısı dışa dönüklük, nörotizm, psi- kotizm ve yalan boyutları için sırasıyla 0.78; 0.65; 0.42; 0.64 ve test-tekrar test tutarlılığı ise yine sırasıyla 0.84; 0.82; 0.69 ve 0.69 olarak bulunmuştur (9).

BIS-11 hem klinik hem de klinik olmayan örneklemin dürtüsellik yönünden toplam ve boyutsal değerlendirmesi- ni yapmak ve bu boyutların düzeyini ve şiddet değişimi- ni ölçme olanağı vermektedir. 30 madde ve 3 alt etmen- den oluşan dörtlü likert tipi ölçüm sağlayan bir kendini değerlendirme ölçeğidir. Türkçe formun geçerlik ve güve- nirlik çalışması H. Güleç ve ark. tarafından 2008’de yapılmış olup Cronbach’s alfa katsayısı öğrencilerde ve hasta-

larda sırasıyla 0.78; 0.81 olarak ve test-tekrar test tutarlılığı ise BIS-11 toplam puan ile Eysenck kişilik anketi alt boyut- ları arasındaki ilişki katsayıları 0.200-0.277 arasında bulunmuştur (10).

Fagerström nikotin bağımlılık testi hastada nikotinin fiziksel bağımlılığı yönünden riski değerlendirmek, düze- yini ve şiddet değişimini ölçmek için kullanılan, 6 soru- dan oluşan, 0-1 ve 0-3 arasında ikili ve dörtlü likert tipi ölçüm sağlayan bir kendini değerlendirme ölçeğidir. Türkçe formun geçerlik ve güvenilirlik çalışması M.A. Uysal ve ark. tarafından 2003’te yapılmış olup Cronbach’s alfa katsayısı 0.56 olarak bulunmuştur (11).

2.3 İstatistiksel Analiz

Analizlerde SPSS 20.0 programı kullanılmıştır. Verile- rin tanımlayıcı istatistiklerinde ortalama, standart sapma, oran ve frekans değerleri kullanılmıştır. Verilerin dağılımı kolmogorov simirnov testi ile kontrol edildi. Kıyaslama- larda ANOVA, Kruskal-wallis, mann-whitney u test ve bağımsız örneklem t test kullanıldı. Oransal verilerin ana- lizinde ki-kare test kullanıldı. Ki-kare koşulları sağlana- madığında fischer test kullanıldı. Tekrarlayan ölçümlerde wilcoxon test kullanıldı. Bağıntı analizinde pearson kore- lasyon analizi kullanıldı.

BULGULAR

Sigarayı bırakan hastaların yaşı sigarayı bırakamayan- lara göre anlamlı ($p<0.05$) olarak daha yüksekti. Sigarayı bırakan ve bırakamayan hastaların günlük sigara miktarı ve yıllık sigara miktarı (paket/yıl) anlamlı ($p>0.05$) farklılık göstermemiştir. Sigarayı bırakan hastaların Fagerström nikotin bağımlılık değeri sigarayı bırakamayanlara göre anlamlı ($p<0.05$) olarak daha düşük düzeyde idi (Tablo 1).

Sigarayı bırakan ve bırakamayan hasta grupları Cloninger’in yenilik arayışı (NS), zarardan kaçınma (HA),

Tablo 1: Sigara bırakma durumuna göre yaş, tüketilen sigara miktarı ve Fagerström nikotin bağımlılık testi puanlarının dağılımı

	Sigarayı Bıraktı Ort±SS	Sigarayı Bırakamadı Ort±SS	p
Yaş	45.8 ± 12.4	40.8 ± 10.7	0.001
Günlük Sigara Miktarı	22.99 ± 9.426	25.57 ± 12.253	0.189
Sigara Miktarı Paket/Yıl	23.62 ± 11.119	23.26 ± 12.103	0.830
Fagerström	5.9 ± 2.3	6.7 ± 2.4	0.003

Bağımsız örneklem t test / Mann-whitney u test

Tablo 2: Sigara bırakma durumuna göre TCI ve Eysenck kişilik anketinin alt ölçek değerleri dağılımı

	Sigarayı Bıraktı Ort±SS	Sigarayı Bırakamadı Ort±SS	p
NS	17.7 ± 4.9	17.0 ± 4.6	0.204
HA	16.7 ± 5.0	17.3 ± 5.7	0.661
RD	13.7 ± 3.2	14.2 ± 3.4	0.454
P	6.0 ± 1.8	6.0 ± 1.7	0.857
S	28.0 ± 6.0	28.5 ± 5.7	0.489
C	28.1 ± 4.7	28.5 ± 4.1	0.598
ST	17.6 ± 7.1	17.3 ± 7.4	0.820
EY-DD	4.0 ± 1.7	3.7 ± 1.6	0.128
EY-N	3.5 ± 1.7	3.2 ± 1.8	0.259
EY-PSİK	1.2 ± 1.1	1.2 ± 1.1	0.926
EY-YALAN	4.3 ± 1.4	4.2 ± 1.6	0.860

Mann-whitney u test

Tablo 3: Sigara bırakma durumuna göre hasta gruplarında Barrat dürtüsellik alt ölçek puanlarının dağılımı

	Sigarayı Bıraktı Ort±SS	Sigarayı Bırakamadı Ort±SS	p
BIS-PY	9.2 ± 3.5	8.9 ± 3.4	0.459
BIS-M	2.7 ± 1.6	2.6 ± 1.5	0.764
BIS-D	6.6 ± 3.6	7.1 ± 3.3	0.315

Mann-whitney u test

Tablo 4: Fagörström nikotin bağımlılık düzeyleri ile TCI, Eysenck ve BIS alt ölçeklerinin korelasyonu

		NS	HA	RD	P	S	C
Fagerström	r	0.017	0.081	-0.009	-0.005	-0.087	-0.037
	p	0.779	0.194	0.890	0.941	0.163	0.548
		ST	EY-DD	EY-N	EY-PSİK	EY-YALAN	
Fagerström	r	0.077	-0.090	0.158	0.102	-0.082	
	p	0.217	0.146	0.011	0.098	0.188	
Pearson korelasyon analizi							
		BIS-PY	BIS-M	BIS-D			
Fagerström	r	-0.072	0.010	0.074			
	p	0.244	0.876	0.232			
Pearson korelasyon analizi							

ödül bağımlılığı (RD), sebat etme (P), kendi kendini yönetme (S), işbirliği yapma (C) ve kendi kendini aşma (ST) mizaç ve karakter alt ölçek değerleri anlamlı ($p>0.05$) farklılık göstermemiştir (Tablo 2). Aynı şekilde Eysenck kişilik anketinin duygudışavurumu (EY-DD), nörotisizm (EY-N), psikotisizm (EY-Psik) ve yalan (EY-Yalan) puanları sigarayı bırakan ve bırakmayan hasta gruplarında anlamlı ($p>0.05$) farklılık göstermemiştir (Tablo 2). Erkek ve kadın hastalar NS, HA, RD, P, S, C, ST, EY-DD, EY-N, EY-Yalan

puanları açısından anlamlı ($p>0.05$) farklılık göstermemiştir. Ancak kadın hastalarda EY-Psik değerleri erkek hastalardan anlamlı ($p=0.018$) olarak daha yüksek bulunmuştur.

Sigarayı bırakan ve bırakmayan hastalarda Barrat dürtüsellik ölçeğinin plan yapamama (BIS-PY), motor dürtüsellik (BIS-M) ve dikkat dürtüsellik (BIS-D) puanları istatistiksel olarak anlamlı ($p>0.05$) farklılık göstermemiştir. Ayrıca, erkek ve kadın hasta grupları BIS-PY, BIS-M, BIS-D

değerleri açısından anlamlı ($p>0.05$) farklılık göstermemiştir (Tablo 3).

Fagerström nikotin bağımlılık puanları ile Cloninger'in mizaç ve karakter alt ölçekleri (NS, HA, RD, P, S, C, ST) ve Eysenck kişilik anketi alt ölçekleri (EY-DD, EY-Psik, EY-Yalan) puanları arasında anlamlı ilişki ($p>0.05$) yoktu. Ancak Fagerström bağımlılık değerleri ile EY-N arasında anlamlı ($p<0.05$) ilişki saptanmıştır. Fagerström nikotin bağımlılık değeri ile Barrat dürtüsellik alt ölçek puanları (BIS-PY, BIS-M, BIS-D) arasında anlamlı ilişki ($p>0.05$) saptanmamıştır (Tablo 4).

TARTIŞMA

Bu çalışmada Eysenck kişilik anketi ve Cloninger'in psikobiyolojik kişilik kuramına dayalı TCI ile değerlendirilen mizaç ve karakter boyutları ile sigara bırakma durumu arasındaki ilişki araştırılmıştır. Çalışmanın ana bulgusu TCI'nın üç ana mizaç boyutlarından olan yenilik arayışı ile nikotin bağımlılık düzeyleri arasında anlamlı bir ilişkinin saptanmamış olmasıdır. Çalışma sonuçları bizim hipotezimizle uyumlu bulunmamıştır. Dolayısıyla, yenilik arayışının çekilme belirtilerini azaltmak yoluyla olumlu pekiştirme sağladığını ve sigara içme davranışını artırdığını bildiren bazı araştırma sonuçlarını doğrulamamaktadır (1,4-6).

Bizim çalışmamızda ayrıca TCI'nın zarardan kaçınma boyutu ve ödül bağımlılığı ile nikotin bağımlılık düzeyleri arasında anlamlı düzeyde ilişki saptanmamıştır. Bu sonuç ödül bağımlılığı ve nikotin bağımlılığı arasında olumsuz bir ilişkinin varlığını gösteren bazı çalışmalarla benzerdir. Bu çalışmalarda sigara içme davranışı ile ödül bağımlılığının karışmış olduğuna vurgu yapılmıştır (4,12,13). Orbitofrontal sistem özellikle ödül ve cezalandırmaya hassasiyet gibi emosyonel bilgiyi işlemede önemli bir rol oynamaktadır. Orbitofrontal işlev bozukluğu modeline göre sigara bağımlılığı dışadönüklük, dürtüsellik, risk alma, heyecan arama, tekdüzelikten kaçınma ve yenilik arayışı gibi birçok kişilik özellikleri ile ilişkilidir (4,6,7). Yüksek dürtüsellik düzeyi hemen hazza ulaşma, riskli davranışlar, yeni tatlar arama, kolay kendini tatmin arzusunun yanı sıra daha kısa tepki süreleri ve bir görevi devam ettirmekte güçlük ile paralel gitmektedir. Dolayısıyla sigara bağımlıları çoğu zaman küçük ama göreceli hızlı gelen ödülleri geç gelen daha büyük ödüllere göre daha fazla tercih etme eğiliminde olmaktadır (1,4,13). Bizim çalışma-

mızda da sigarayı bırakan olguların nikotin bağımlılık skorları anlamlı olarak daha düşük olmasına karşın, sigarayı bırakamayanlara göre ödül bağımlılığı açısından anlamlı farklılık göstermemişlerdir. Daha önce yaşanan sigara bırakmaya bağlı çekilme dönemleri, yaş ve nikotin yoksunluğundan beklentiler genel olarak nikotin çekilmesine verilen yanıtta önemli rol oynayabilir. Ayrıca, TCI mizaç puanları ile çeşitli sigara içme karakteristikleri arasında bir ilişki bulunmasına rağmen farklı kişilik özelliklerine sahip sigara bağımlıları farklı akut nikotin çekilmesi paternleri gösterebileceği belirtilmektedir (12,13,16). TCI'nın kullanıldığı bazı çalışmalarda ağır sigara bağımlılarının hiç sigara içmeyenlere göre yenilik arayışı, sebat etme, kendi kendini yönetme, işbirliği yapma ve kendi kendini aşma alt ölçeklerinden daha düşük puanlar aldığı saptanmıştır (1,2,5). Bu çalışmanın sonuçlarına göre sigarayı bırakan ve bırakamayan hasta grupları Cloninger'in tanımladığı mizaç ve karakter alt ölçek puanları açısından istatistiksel olarak anlamlı farklılık göstermemiştir. Bu çalışmada karşılaştırılan her iki hasta grubu da orta-ağır düzeyde sigara bağımlılarından oluşuyordu ve sigara bırakma durumları ile mizaç ve karakter özelliklerini incelediğimiz bu bulgu literatürle uyumlu değildi. TCI alt ölçek puanlarının dağılımı genel olarak sağlıklı Türk örneklemindeki alt ölçek puan dağılımıyla benzerdi (1,5,8).

Çalışmaya dahil edilen hastalarda TCI'nın mizaç ve karakter boyutlarına göre cinsiyetler arasında da farklılık saptanmamıştır. Aynı şekilde Eysenck kişilik anketinin alt etmen puanları sigarayı bırakan ve bırakmayan hasta gruplarında anlamlı farklılık göstermemiştir. Ancak kadın hastalarda psikotizm puanlarının erkek hastalardan anlamlı ($p=0.018$) olarak daha yüksek bulunması, sigara bağımlılığı olan kadınların paranoid tutumlarındaki yüksekliğe ve toplum kurallarına uymadaki zorluklarına işaret ediyor olabilir. Bu bulgunun sağlıklı kontrollerle yapılacak çalışmalar ile desteklenmesi gereklidir. Sigarayı bırakan ve bırakmayan hastalarda Barrat dürtüsellik ölçeğinin alt ölçek puanlarının istatistiksel olarak anlamlı ($p>0.05$) farklılık göstermemesi dikkat çekici bir bulgudur. Dürtüsellik puanlarında kadın ve erkek hasta grupları arasında farklılık bulunmamıştır. Fagerström nikotin bağımlılık testi puanı ile Barrat dürtüsellik alt ölçek puanları arasında da anlamlı ilişki saptanmamıştır.

Fagerström nikotin bağımlılık testi puanları ile Cloninger'in mizaç ve karakter alt ölçekleri (NS, HA, RD,

P, S, C, ST) arasında anlamlı ilişki yoktu. Bizim çalışmamızda nikotin bağımlılık düzeyinin mizaç ve karakter özelliklerinden birebir etkilenmediği sonucu elde edilmiştir. Bu çalışmada Fagerström nikotin bağımlılık testi puanları ile Eysenck nörotisizm (EY-N) alt etmeni arasında anlamlı ilişki saptanmıştır. Bu etmen genelde kaygılı, çabuk sinirlenen, kendini yalnız hisseden ve duygulanımında ani değişimler olan kişilerde yükseklik gösterir (9). Bu özellikler bireye zorlu ya da heyecan veren bir yaşantı karşısında sigara içme davranışına uygun ortam sağlayabilmektedir.

Çalışmamızın sonuçlarına göre, sigarayı bırakan hastaların yaşı sigarayı bırakamayanlara göre anlamlı ($p<0.05$) olarak daha yüksekti. Ek olarak, sigarayı bırakan hastaların Fagerström nikotin bağımlılık skoru sigarayı bırakamayanlara göre anlamlı ($p<0.05$) olarak daha yüksekti. Bu sonuç yaşı daha büyük olan sigara bağımlılarının sigarayla ilişkili bedensel yakınmalarının artması, sigaranın verdiği zararları daha fazla hissetmesi ya da hayat kalitelerinin daha fazla bozulmasına bağlı olabileceğini düşündürmektedir. Ayrıca, yaşı daha büyük olan bireylerin sigara bırakma motivasyonunun daha yüksek olması ile de ilişkilendirilebilir. Literatürde sigara tüketim miktarları ve bırakma davranışı ile ilgili farklı sonuçlar bildirilmiştir (2,3,7,16).

Bu çalışmada elde edilen sonuçlara göre sigarayı bırakan ve bırakamayan hastaların günlük sigara tüketimi ve yıllık sigara miktarı (paket/yıl) anlamlı ($p>0.05$) farklılık göstermemiştir. Bu bulgu fazla miktarda tüketilen sigara miktarının sigara bırakmayı direkt olarak olumsuz yönde etkilemediğini göstermesi açısından önemlidir.

Çalışmamızın çeşitli kısıtlılıkları bulunmaktadır. İlk olarak, çalışmaya yalnızca sigara bağımlılığı olan ve bırakmaya karar veren hasta grubu dahil edilmiştir. Sağlıklı kontrollerle karşılaştırmalı çalışmalara ihtiyaç vardır. İkinci olarak, diğer maddelerin (kafein, alkol vs) riskli kullanımını bu çalışmada ayırt edilmemiştir. Ek madde kullanımını (var ise) özellikle dürtüsellik ölçümleri üzerinde muhtemel etkiye sahiptir. Bununla beraber literatürde yer alan benzer çalışmalarda hastaların öz-bildirimleri ile bulguların uyumlu olduğu yönünde sonuçlar bulunmaktadır (1).

Sonuç olarak, sigara bağımlılığı olan bireylerin, sigara içme paternleri ve bağımlılık düzeyleri bağlamında psikolojik değerlendirmelerini daha özgün yapabilecek ölçme-değerlendirme araçlarının tasarlanması gelecekte etiyolojiye yönelik tedavi yaklaşımları geliştirilmesinde faydalı olabilir.

Kaynaklar:

1. Rezvanfard M, Ekhtiari H, Mokri A, et al. Psychological and behavioral traits in smokers and their relationship with nicotine dependence level. *Archives of Iranian Medicine*. 2009;13:395-405.
2. Cosci F, Corlando A, Fornai E, Pistelli F, et al. Nicotine dependence, psychological distress and personality traits as possible predictors of smoking cessation. Results of a double-blind study with nicotine patch. *Addictive Behaviors*. 2009;34:28-35.
3. Salepci B, Fidan A, Oruç Ö, Torun E, Çağlayan B, Kader Ş.N. Sigara bırakma polikliniğimizde başarı oranları ve başarıda etkili faktörler. *Toraks Dergisi*. 2005;6:151-8.
4. O'Doherty J, Kringelbach ML, Rolls ET, Hornak J, Andrews C. Abstract reward and punishment representations in the human orbitofrontal cortex. *Nat Neurosci*. 2001;4:95-102.
5. Mitchell SH. Measures of impulsivity in cigarette smokers and nonsmokers. *Psychopharmacol*. 1999;146:455-64.
6. Heath AC, Madden PAF, Slutske WS, Martin NG. Personality and the inheritance of smoking behavior: a genetic perspective. *Behav Genet*. 1995;25:103-17.
7. Gurpegui M, Jurado D, Luna JD, Fernandez- Molina C, et al. Personality traits associated with caffeine intake and smoking. *Prog Neuropsychopharmacol Biol Psychiatry*. 2007;31:997-1005.
8. Köse S, Sayar K, Ak İ, Aydın N, Kalelioğlu Ü et al. Turkish version of the Temperament and character inventory (TCI): Reliability, validity and factorial structure. *Bull Clin Psychopharmacol*. 2004;14:107-31.
9. Karancı AN, Dirik G, Yorulmaz O. Eysenck kişilik anketi- Gözden geçirilmiş kısaltılmış formunun Türkiye'de geçerlik ve güvenilirlik çalışması. *Türk Psikiyatri Derg*. 2007;18:254-61.
10. Güleç H, Tamam L, Yazıcı Güleç M, Turhan M, Karakuş G et al. Psychometric features of Turkish version of the Barratt's impulsivity scale-11 (BIS-11). *Bull Clin Psychopharmacol*. 2008;18:251-8.
11. Fagerstrom KO, Heatherton TF, Kozlowski LT. Nicotine addiction and its assessment. *Ear Nose Throat J*. 1992;69:763-7.
12. Leventhal AM, Waters AJ, Boyd S, et al. Associations between Cloninger's temperament dimensions and acute tobacco withdrawal. *Addict Behav*. 2007;32:2976-89.
13. Etter J.F, Le Houezec J, Perneger T.V. A self-administered questionnaire to measure dependence on cigarette dependence scale. *Neuropsychopharmacology*. 2003;28:359-70.
14. Schacter S. Recidivism and self cure smoking and obesity. *Am Psychol*. 1982;37:436-44.

15. Colby SM, Tiffany ST, Shiffman S. Are adolescent smokers dependent on nicotine? A review of the evidence. *Drug Alcohol Depend.* 2000;59:83-95.
16. Örsel O, Örsel S, Alpar S, Uçar N, Fırat Güven S, Şipit T, Kurt B. Sigara bırakmada nikotin bağımlılık düzeylerinin tedavi sonuçlarına etkisi. *Solunum Hastalıkları.* 2005;16:112-8.
17. Baysal B, Seber G, Erkmen H, Tekin D. Tıp fakültesi öğrencilerinde sigara içme alışkanlığının bağımlı kişilik özellikleri ile ilişkisi. *Düşünen Adam.* 1993;6:20-3.